

Černigojev pesniški prvenec Svetlobne luske je že v uvodu nakazal moto v ideji: ničesar ne bom spreminjal, konec zbirke z epilogom Zemlja, usmiljena bodi, že priznava sklenjeni življenjski lok, doživetost življenja v njegovih skrajnih legah in možnostih. Černigojeva poezija je motivno dozorela, čeprav je med teksti opaznih nekaj motivnih in jezikovnih klišejev (Ženska, Tvoj sem), ki bi jih avtor iz zbirke lahko izpustil. Opazen je avtorjev odnos do narave. V Svetlobnih luskah dobiva narava funkcijo možnosti človekovega notranjega očiščenja, preverjanja lastnega trenutka v življenju in svetu glede na absolutno realnost: naravo. Avtor pristaja na variacije človekovega spoznanja o svetu, od zavesti o različnih možnostih človekovega življenja, do pristajanja na pasivnost in nemožnost. Ob človekovem položaju v svetu je narava katalizator in merilo njegove življenjske poti. Teksti v pesniškem prvencu ohranjajo osebno izpovedni karakter, avtor uporablja v precejšnji meri impresionistični stil, ob njem pa refleksijo in meditacijo, ki pa nočeta biti niti deklaracija niti didaktika.

M. Zlobec

ANDREJ CAPUDER, BIČ IN VRTAVKA

Beroči javnosti je Andrej Capuder znan predvsem po uspešni prepesnitvi celotne Dantejeve Božanske komedije; po revialnem tisku je raztresenih precej manjših prepesnitev iz obdobja romanskih književnosti, pri katerih imamo ogromen prevodni primanjkljaj (npr. španska srednjeveška in baročna poezija). Ker je skoraj hkrati objavljaj svoje pesmi, je bilo pričakovati njegovo nadaljnje pesniško snovanje, toda pojavil se je s pripovedno prozo, izdano v knjigi Bič in vrtavka.* Navidezno

je njena tematska osnova znana in obdelana: banalni ljubezenski trikotnik, ki ga je potenciral s tem, da mu je dodal še nekaj oseb; s tem pa so ljubezenska razmerja spremenjena. Poglavitna novost pa je postavitev v izobraženske kroge, kar je že samo po sebi zanimivost, če vemo, da se je slovenska pripovedna proza doslej neprimerno boljše »odrezala« pri upovedovanju plebejskih krogov. Seveda obstajajo tudi posrečene izjeme, npr. Izidor Cankar z romanom S poti in dramatika Primoža Kozaka. Pri Capudru najdemo spet — kot pri prvem omenjenem pripovednem predhodniku — mednarodno zasedbo oseb; med člani »našega narodiča« pa izstopa moški, ki pripoveduje, ali bolje rečeno, zapisuje dogodivščine te mednarodne družine in samega sebe. Zdaj nas lahko premami tista preučevalska razvada, po kateri naj bi bilo književno delo zvest odsev avtorjevega življenja, vštevši njegove rodovnike in različne zunanje okoliščine. Npr. te, da je tedaj, ko je delo nastajalo, nekdo izumil parni kotel. Največjo pozornost pa naj bi posvetili iskanju modelov za posamezne osebe in dogodke, kot da je književnost policijski zapisnik, v katerem stoji črno na belem: kdo, kaj, kje, s kom, zakaj...? Iz takšnega početja navadno izvemo marsikaj o kaki (ne)očarljivi dami, izumiteljstvu, dejavnosti vrle policije (Prešeren, Cankar), zgodovine in še marsičesa. Po vsem tem paberkovanju pa izvemo prav malo o tem, po čemer je književnost književnost, ne pa vzgojni priročnik ali zgodovinska fotografija.

Knjiga, ki jo beremo, skriva precej pasti, ki lahko zapeljejo bralca v to smer. Da bi se temu izognili, si bomo ogledali nekatere značilnosti pripovedi same, brez tistih zvez, ki niso dokazljive.

Zunanja zgradba je simetrična; razdeljena je v štiri poglavja, ki štejejo v celoti 130 različno dolgih, z rimskimi

* Andrej Capuder, Bič in vrtavka. Opremil Igor Recer, Založba Obzorja 1975.

številkami zaznamovanih pripovednih slik, saj gre za pripoved v prvi osebi. Moški, ki to počne, je eden izmed udeležencev dogajanja, ki poteka po klasičnem principu: zasnova, zaplet, razplet in razsnova. Naravno je, da se pri tem njegovem početju kaže precejšnja subjektivnost, ki je očitna najprej pri predstavljanju posameznih oseb — »prikazni«. Takšno poimenovanje ljudi, s katerimi se družijo, je razumljivo, ker živi družčina vse prej kot konvencionalno. Najprej nam predstavi hipija Mišela, ob njem pa še druge — in to vedno bolj posredno — Angleža Patrika, njegovo ženo Ano, študenta — novolevičarja Pavla in neimenovanega, ostarelega doktorja. Najmanj izvemo o Patriku, ker ga pišoči moški ne pozna dovolj niti ga ne more, ker je nevsakdanja osebnost, ki razkriva le eno sedmino samega sebe, »ostalnih šest sedmin pa plove globoko pod vsakdanjostjo, skrito v temi in pozabi spomina ter njemu lastne tajne prainformacije.« (s. 15) Pišoči predvideva njegovo prizadevanje po stiku s transcendo, ne da bi Patrik kdaj komu to potrdil. Bistvo njegove osebnosti ostane vsem neznano, čeprav si vsa družčina na moč prizadeva, da bi ga spravila na raven banalnosti, po kateri se vsi gibljejo. Dogaja se prav nasprotno, namesto da bi se razkrival Patrik, se razkrivajo drugi. Čelo njegovo ženo Ano, za katero pričakujemo, da mu je najbližja, loči od njega precejšnja razdalja. Niti ni njegova Beatrice, saj ga v zakonu vara. Njen ne preveč uspešen spolni partner postane tudi pišoči, zaradi česar je duševno prizadet. Tako se sprevrže namen pišočega: namesto da bi dosegel Patrikovo duhovno stanje, pade v telesnost, ki ji ni kos. Ker so interesi družčine številni, saj segajo od kontemplacij do čutnosti, ki je zunaj konvencij, je s tem odpravljena statika, ki se običajno pojavlja v delih s poudarjeno miselno tematiko. V teh navadno srečujemo skonstruirana

bitja, ki so le trobila takšnih ali drugačnih idej, kot da jim ne bi bilo položeno v mednožje ničesar, kar vznemirja in ohranja človeški rod. Tej kastriranosti se je Capudrova knjiga izognila tako, da so v njej relativizirani vsi položaji oseb, tudi Patrikov z Martino epizodo in še z nekaterimi dogodki.

Omenili smo že erotično prizadetost pišočega, toda frustrirani so tudi vsi drugi člani družčine, čeprav so izvori pri vsakem drugačni. Generacijski spopadi med doktorjem in Pavlom se vedno bolj stopnjujejo, dokler ne pride do obračuna, v katerem je drugi ubit. Družčina razpade, Patrik odide v Orient, ostane le še pišoči z Ano, s katero zaživi zakonsko življenje, ki je spet prizadeto. O tem priča četrto poglavje: po vsem tem, kar sta doživela z družčino, ne moreta ustvariti družinske idile. Izginila je tudi duhovna os, ki naj bi jo predstavljal Patrik in je bila privlačno nasprotje banalni vsakdanjosti, v kateri so se in se še gibljejo preostali. Ta idejni razpon je pri vsaki osebi variiran, kar odpravlja idejno statiko, ki jo vsiljuje že sama narava prvoosebne pripovedi, vzpostavljajoč prevlado onega miselnega gledišča pripovedujoče osebe. V Capudrovi knjigi je to gledišče zamejeno psihološko: pripovedujoči oz. pišoči moški je umirjenega značaja brez agitatorskih obsedenosti, zato svojih nazorov ne razglašča v pridigarski obliki niti ni mehaničen posredovalec idej, za katere se vnemajo druge osebe, ampak navaja le njihove posamezne izjave ob konkretnih dogodkih. Tako ustvarja vtis njihove enakovrednosti.

Poleg tega posveča veliko pozornosti — zlasti v četrtem poglavju — popolnoma vsakdanjim opravkom in dogodkom, ki dobijo svojo pravo funkcijo tedaj, ko jih postavimo ob vzvišene debate iz prvih dveh poglavij, pa tudi ob Patrika kot simbol nenehnega duhovnega nezadovoljenja in iskalca; ob doktorja kot simbol zmagovite in hkrati travmatizirajoče zgodovine; ob Pavla

kot simbol radikalne akcije, s katero naj bi svet znova uredili; in ob pišočega in njegovo željo po pravi ljubezni. Pripoved omogoča več različnih razumevanj.

Neprimerno bolj opazen način izogibanja absolutiziranju posameznih idej in njihovi dogmatičnosti so satirično-ironični prijemi, ki so zaradi svoje pogostnosti konstitutivna prvina celote. Ironiziranje leti na vzvišene debate in na fičkarski fetišizem. Izvzeta ni niti kmečka ohcet, ki je razstavljena v reviji »Občevanje«; srečamo se še z revijo »Suni«, z večerjo v »Klubu prijateljev Dekameron«, s »tednom pornografske knjige«, s »kosmatim tabernakljem« neke filmske igralk, z obmorsko filialo

»Podjetja za umivanje rok« in drugim. Nobena redkost niso metafore, ki so docela v skladu z naravo pripovedne slike. Sploh pa je frazeološka raven potrditve za to, da obstajajo v pripovedi veliki idejni razponi; s tem v zvezi tudi možnost simbolnega razumevanja.

Capudrova knjiga Bič in vrtavka je primer uspešnega prvenca, ki pritegne bralca s svojim domiselnim pripovednim načinom in obsežnim pomenskim krogom, ki zajema zdaj zgodovino, zdaj bivanjska vprašanja, zdaj spolnost, ne da bi bili pri tem zapostavljeni ironija in satira. Torej z združevanjem tega, kar je v našem pripovedništvu redkokdaj povezano.

Marjan Dolgan